

BALKANLARDA GÖKYÜZÜ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE HALK TAKVİMİ

Celestial Believes and Folk Calendar in Balkans

Emine Hilal ERCAN*

ÖZET

Halk inanışları, bir milletin kimliğini tayin ederken bilimin kullandığı en önemli unsurlardandır. Gerek Anadolu'da, gerekse Balkanlarda yaşayan Türklerde, eskiden olduğu gibi, günümüzde de gökyüzü ile ilgili inanç ve uygulamaları yanında halk takvimi anlayışı yaşatılmaktadır.

Bu makalede; Anadolu'da ve Balkanlarda yaşayan Türklerin gökyüzü ile ilgili inançlarının yanı sıra halk takvimi anlayışı hakkında kaynak şahıslardan derlenen bilgiler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Gökyüzü, İnanış, Balkanlar, Anadolu, Halk Takvimi

ABSTRACT

Folk beliefs are one of the most important elements in determining the identity of a nation. The folk calendar which is related to the celestial beliefs and practices still survives among the Turks in Anatolia and the Balkans.

In this article, the information about folk calendar and relevant celestial beliefs of Anatolian and Balkan Turks has been evaluated.

Key Words

Celestial, Belief, Balkans, Anatolia, Folk Calendar

Bir milletin kimliğini tayin ederken bilimin kullandığı önemli unsurlardan biri de halk inanışlarıdır. Halk inanışları, Hıristiyan, Müslüman, Budist gibi ayrı dinlere mensup olarak yaşayan milyonlarca Türkü birbirine bağlamaktadır. Milletler, sevinçlerini ve hüznelerini, bir arada paylaştıkları günleri, tarih boyunca inançlarına ve törelerine bağlı olarak kutlamaktadırlar. Gerek Balkanlarda, gerekse Anadolu'da yaşayan Türkler arasında benzer halk inanışlarının görülmesi tarihi-millî bağın bir ifadesidir.

Bu çalışmadaki amaç, gerek Anadolu'da, gerekse Balkanlarda yaşayan Türklerin, eskiden olduğu gibi, günümüzde de gökyüzü ile ilgili inanç ve uygulamaları yanında halk takvimi anlayışı hakkında bilgi vermektir.

Şamanist dönemde Türklerde, Gök

Tanrı, ay, yer, su ve ateş temel kültür olmuştur. Güneş, ay ve yıldızlar, Türklerin günlük hayatına o kadar etki etmiştir ki, meselâ Hunlar, herhangi bir işe başlarken güneşin ve ayın durumlarına bakmışlar ve önemli kararları, yıldızların durumlarını da yorumlayarak vermişlerdir (Türkmen 1974: 159).

Eski Türk İnançlarına göre, yeni doğan ayı, ilk gören kişinin durumu, ayın yeniden doğuşuna kadar değişmezdi. Örneğin, ay oturur konumda ise, kişi bir ay oturur, koşarken gördü ise, bir ay koşar, gülerken gördüyse bir ay güler, ağlarken gördüyse bir ay ağlardı. Yaşlı Türkler, Ay ve Güneş'e karşı su, kül ve çöp dökmezler, atalarının inanç ve geleneklerine karşı saygı gösterirlerdi (Soyunmaz 1972: 6300).

Anadolu'da, Ay ile ilgili çeşitli inan-

* Ege Ü. Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Yüksek Lisans Öğrencisi.

malar ve efsaneler anlatılmaktadır. Ağrı'da anlatılan efsaneye göre Ay, halk arasında, gökte bir nur topu olarak yaratılmıştır. Yuvarlaktır, asıl büyüklüğü bir araba tekeri kadar olup, uzaktan öyle görünmektedir. Geceleri yalnız doğar. Eğer gündüzleri ay doğarsa, o gün bir uğursuzluk olacağına, çevreden birinin öleceğine inanılmaktadır. Anlatılan bir efsaneye göre; Güneş, Ayın karısıdır. Ay evde yoktur. Önemli bir gün için Güneş, hamur yoğurmakta, kete yapmaktadır. Güneş, kendini işine vermiş, dalmıştır. Ay, dışarıdan sevindirici bir haber vermek için, koşarak içeri girer ve "kız" diyerek bağırır. Yufka açmakta olan Güneş aniden korkar, elindeki unlu merdanaeyi savurur. Merdane Ayın suratına çarpar. Yüzü hem unlanır, hem de morarır. Ayın bugün yüzünde görünen lekelelerin bundan oluştuğuna inanılır (Taner 1982a: 11).

Başka bir efsanede de, Ay yeni çıkacağı zaman evin anası her akşam çocuklarına sorar: "Hele bakın ayı ilk kim görecektir?" Çocuklar dışarı çıkar ve aya bakarlar. Eğer karanlıkta ilk gören kız ise o ayın, o evde bereketli geçeceğine, bütün yiyeceklerde bolluk olacağına inanılır. Erkek çocuk görürse, o ayın sıkıntılı olacağına inanılır. Yine ay zamanında sınanan ve uğurlu gelen kişi, karanlık çökmeden eve çağrılmakta, o eve ayağının uğrunu getirdiğine inanılmaktadır (Taner 1982b: 20).

Erzurum'un Şenkaya ve İspir kazalarında cılız ve hastalıklı çocuklar, anaları tarafından aya gösterilerek "ya al, ya ver" diye yakarılır. Bunun sonucunda çocuğun ya iyileşeceğine ya da öleceğine inanılır. Tunceli, Kars ve Bingöl'de de, hamile kadınlar da aya bakarlar. Bu sırada karınlarında çocuk oynarsa, erkeğin kahraman olacağına; kızın ise bereket getireceğine inanılır (Kalafat 1995: 31).

Kars'ta, ayın ilk halini gören kişi, sonraki günlerinin güzel ve bereketli geçmesi için hemen toprağa ve altına ba-

kar. Ağrı'da ay ışığında bekletilmiş ve uğruna inanılmış dere ve göllerden alınmış sular, mahsulün bol olması için tarla sulanan suya katılır. Urfa'da ellerinde siğil bulunanlar yeni doğmuş aya bakarak "Ayı gördüm, hoş gördüm. Siğilimin yerini boş gördüm" diyerek ovar ve tedavi olunacağına inanırlardı. Kars'ta, Tunceli'de, Adıyaman'da güneş ve aya karşı kirli su, çöp, kül dökülmez, işenmez, tükürülmez (Kalafat 1995: 31).

Türk inanç sisteminde güneş, koruyucu vasfı itibarıyla gök, ay ve yıldızlar gibi bir "iye" mevkiindedir. Güneşle ilgili pek çok pratik günümüzde de değişik biçimlerde uygulanmaktadır. Örneğin, Doğu Anadolu bölgesinde, güneş ışınları yeryüzüne değmeden önce kalkmak inancı vardır. Güneş ışıkları, Tanrı'nın yeryüzüne inen nurunun ışığı kabul edilir ve güneşe inanılır. Anadolu'da Tunceli yöresinde, güneşin ilk ışıklarının değdiği taş ve kayaların öpülmesi, bu yerlere karşı saygı gösterilmesi de aynı inancın bir devamıdır. Kars çevresinde, güneşin batma saatlerinde uyumak iyi sayılmaz. Bu saatlerde "gün eşine kavuşuyor" denir. Uyuyan varsa, uyandırılır. Uyandırılmayanların veya kalkmayanların öleceğine inanılır. Erzurum, Sarıkamış ve Malatya çevresinde güneşin ilk ışıkları ile evin veya dükkânının kapısı açılırsa uğur ve bereket olacağı inancı vardır.

Güneş tutulması sırasında göğe doğru tüfek, tabanca atılarak, davul veya teneke çalınarak gürültü çıkarılması sayesinde, güneş tutulmasının önlenmesine inanılmaktadır (Kalafat 1995: 31).

Gagauz Türkleri arasında da Anadolu'da yaşayan Türkler arasında olduğu gibi, gökyüzü ile ilgili inanışlar sürdürülmekte olup, Gagauz Türkleri, ayın görünüşüne bakarak onu "Yeni Ay", "Küçük Ay" ve "Büyük Ay" diye isimlendirirler. Yeni ayı gördükleri zaman bereket olsun diye, kırlara bakarlar; ayrıca servet olsun diye de ellerinde altın tutarlar.

Gagauzlar da ayın duruş biçimine

göre hava tahmininde bulunurlar. Eğer ay aşağıya doğru çevrili ise hava yağışlı, yukarı çevrili ise kurak; ay açık ve uzunca ise hava aynı olacaktır. Eğer ay bozuk ise, onu kurtların ısıracağına inanılır. Gagauzlar ayın ilk yarısında işe başlamanın uğursuzluk getireceğine ve ayın üzerinde Habil ile Kabil'in dövuştüğüne inanmaktadırlar. Ayrıca aya karşı işemekten çekinirler. Bu da onların aya karşı bir saygı ifadesidir.

Gagauzlar'ın tabiatla ilgili olan inanışlarına baktığımızda; Gagauzlar, göğü yerin üzerinde kristal bir kubbe olarak düşünür; göğün üç katlı olduğuna, gök kubbede azizlerle birlikte Allah'ın yaşadığına inanırlar. Göğün ilk zamanlarda yere çok yakın olduğuna inanan Gagauzlar, göğün bugünkü haline gelişinde haklarında şunları söylerler: Gök ilk zamanlar bir insan boyu kadar yere yakınmış. Bir gün adamın birisi çocuğu ve karısı ile hasada gitmiş. Buğday başaklarının uçları gökyüzüne değiyormuş. Bu sırada çocuk pislemiş, annesi çocuğu temizledikten sonra pislikleri fırlatınca göğe yapışmış. Bu duruma kızan Allah göğü yukarı doğru yavaşça kaldırmış ve bugünkü şeklini almıştır. Gagauzlar göğün Paskalyaya doğru üç defa açılıp kapandığına, bu sırada istenilen şeylerin verildiğine inanırlar (Güngör, Argunşah 2002: 107).

Gagauzlar, güneşi, ana ve babası olan canlı bir varlık olarak düşünmektedirler. Güneşi dolaştıran birinin olduğu varsayılmaktadır. Güneş tutulması hakkında değişik görüşlere sahiptirler. Bir kısmı, güneşin, kanatlı bir yilandan süt emdiğine; bir kısmı kuyruklu yıldızlarla örtüldüğüne; diğerleri de Allah'ın bir kralı öldürmek için suikast tertiplemediği ve kimsenin görmesini istemediği için güneşi kararttığına inanmaktadırlar (Güngör, Argunşah 2002: 107).

Gagauzlara göre yağmur suyu "gökkuşağı" vasıtasıyla göğe çekilmektedir. Yağmur yağarken Allah devamlı çalıştığı için bir şeyler yemek günah sayılır. Yağ-

mur yağmaz, kuraklık olursa yağmur duasına çıkılır. Yağmur çok yağdığı zaman ise, yağmuru durdurmak için dua edilir. Pek çok toplumda olduğu gibi, Gagauzlarda da gökkuşağının altından geçen erkeklerin kadın, kadınların da erkek olacağı inancı vardır.

Gagauzlarda gök gürlemesi, Aziz İliya'nın arabasının gürültüsüdür ve eğer Aziz İliya çok sinirli olursa gök çok fazla gürler. Şimşek de, Aziz İliya'nın şeytana karşı attığı oktur. Şimşek çarpması sonucu ölen kişi günahkâr sayılır ve bu yere bir haç dikilir. Kıştan sonra gök gürültüsü ilk defa işitilince, bir demir veya taş alınarak vücudun değişik yerlerine vurulur, insanın böylece taş ve demir gibi sağlam olacağına inanılır.

Gagauzlar kasırgaya "yavruşka" adını vermektedirler. Rüzgâr şiddetli ise, cinayet işlediğine inanılır. Şeytanın kasırga ile uçtuğuna, kasırganın içine düşen kimsenin mutlaka hastalanacağına inanılır (Güngör, Argunşah. 2002: 116).

Makedonya'da yaşayan Türkler arasında da gökyüzü ile ilgili inanışlar, eskiden olduğu gibi, günümüzde de etkin bir şekilde yaşatılmaktadır. Bu inanışların Makedonya'daki Türkler arasında ne şekilde sürdürüldüğü ile ilgili bilgiler kaynak şahıslarla bizzat karşılıklı görüşme sonucunda derlenmiştir.

Makedonya'nın Jirovnitsa köyünde yaşayan Türkler arasında, yeni evleneceklerin mutluluklarının daim olması için söz kesilmesi "Nova Meseçina'da (yeni ay)" yapılmaktadır (K.1).

Makedonya'nın Debre şehrinde yaşayan Türkler, Yeni ayı gördükleri zaman, Yeni ayı gören kişinin karşısındaki insana nazar değdireceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle, Yeni ayı gören kişi, karşısındaki insana nazar değmesin diye, bir fatiha ve üç ihlâs okumaktadır. Eğer yeni bir işe başlanacaksa, yeni bir şey satın alınacaksa, yeni ayın konumuna dikkat edilmektedir. Bunların yapılabilmesi için Yeni ay çıktıktan sonra en

az üç gün geçmesi beklenmektedir. Tarlaya yeni tohum atmak ve ekilen tohumların kaybolmaması için de yeni aydan en az üç gün geçmesi gerektiğine inanılmaktadır (K.2).

Makedonya'nın Debre şehrindeki bazı inanmalar şöyledir: Dolunay olduğu zaman, yani ayın 26'sı veya 27'sinde yapılan hiçbir işten hayır gelmez..

Ay, insan suratına benzetilir.

Ay tutulması olduğu zaman aya, camla bakılır. Ay tutulması Firavunlar ile ilişkilendirilmektedir. Ay tutulmasında Firavunlarla savaş olacağına; Güneş kaybolunca da, Müslümanların yok olacağına inanılmaktadır (K.2).

Makedonya'nın Vrapçište köyünde yaşayan Türkler, gökyüzünde "Yeni ay"ı gördükleri zaman;

"Ayı gördüm Allah, Amentü billâh,

Şen gözüm, nur gözüm, ölüm bayrak elhamdülillah" demektedirler. Ay'a; "Meseçina" adı verilmektedir. Yeni Ay: *Yeni Ay*, Yarım ay: *Orta Ay*, Dolunay: *Biter Ay* adını almaktadır (K.3).

Makedonya'nın İştıp şehrine bağlı Zegor köyünde de Yeni ay ilk görüldüğü zaman, dilek tutulmaktadır. Başkasının yüzüne bakılmaz, bakılırsa; o kişinin yüzünde yara çıkacağına inanılmaktadır. Bu yüzden, ilk görüldüğü zaman, karşısındaki insana zarar gelmesin düşüncesiyle, dağa, tepeye bakılmaktadır (K.4).

Makedonya'nın Trebişçe ve Viduşe köylerinde yaşayan Türkler arasında Yeni ay ilk görüldüğü zaman olayların çok hızlı gelişeceğine; yangına, felakete sebebiyet vereceğine, bir işe başlanılacaksa, örneğin, ev temeli atılacaksa, yedi gün geçmesi gerektiğine inanılmaktadır. Eskiden insanların yeni aya bakarken suratlarına tülbent örttüklerini, böylece ayın kaç günlük olduğunu anladıkları söylenmektedir. Yeni ay görüldüğü zaman, ayı gören kişi dua okur, böylece etrafındaki insanlara nazar etmemiş olur. Dolunay görüldüğü zaman ise, etrafın bereketleneceğine inanılır (K.5/ K.6).

Makedonya'nın kırsal kesiminde

yaşayan Türkler, ay tutulmasını gördüklerinde; "Ayı gördük Allah, Amentübillah, Ali mübarek elhamdülillah" derler (Kalafat 1994: 29).

Türklerin inançlarında ateş, sıcaklık; ay, güneş, aydınlık demektir. Yani ateş, ayı, güneşi, aydınlığı simgelemektedir. Güneş, ay ve ateş, Türkler tarafından kutsal kabul edilmiştir. Güneş, ay ve yıldızlar, ışık kaynağı oldukları için, onlar hakkındaki inanışlar ümit ve iyilik beklentisi içermektedir. Türklerin güneş, ay ve ateşle ilgili ananeleri onların gök cisimlerine karşı duydukları sonsuz saygıyı dile getirmektedir (Tace-men 1998: 498).

Makedonya'nın Dedeli köyünde kırklı kadının akşamdan sonra evin eşliğinden çıkmasının sakıncalı bulunuşu Gök Tanrı inanç sistemindeki güneş kültüyle ilgilidir. Güneş battıktan sonra koruyuculuğuna inanılan güneşten faydalanılamaz. Gece 12'ye beş kala ve beş gece dışarıya çıkılmaz, dolaşılmaz, özellikle çöplükten geçilmez. Buralarda cinlerin olduğuna inanılmaktadır. Bilhassa evlerinde lohusa olan aileler gece evden ateş ve tuz vermezler (Kalafat 1994: 29).

Makedonya'nın kırsal kesiminde yaşayan Türkler arasında, Güneş tutulması sona erdiğinde, Kur'an-ı Kerim okunur ve dua edilir. Akşamdan sonra evin eşliğinin dışına sıcak su ve ateş dökülmez, şeytanın çarpacağı inancı vardır. Akşamdan sonra komşuya tuz verilirse, evin bereketinin kaçacağına inanılır (Kalafat 1994: 46).

Makedonya'nın Zegor köyünde, geceleyin kırkı çıkmamış kadının yalnız bırakılmadığı, bırakıldığı takdirde Anadolu'da "Al Karısı" adıyla bilinen, Makedonya'da ise, sadece geceleri dolaşan "Novyak" adlı bir kötü ruhun gelip, çocuğun ve annenin gücünü aldığına inanılmaktadır. Bundan korunmak için, "Al Karısı"nda olduğu gibi, lohusanın yanına demir konur, odada süpürge bulundurulur. İkinci ezanı okunduğu zaman, çocuğun ve annenin çamaşırları ipten

alınır. Eğer unutulmuşsa, ertesi gün tekrar alınıp, yıkanır. Kırkı çıkana kadar bu işleme devam edilir.

Ayrıca, güneş batarken kızıl renkte olursa, başka bir yerde kan dökülüyor denilir (K.4).

Makedonya'nın Vrapçište köyünde, evin bereketi için, güneş doğmadan önce kalkmak gerektiği inancı vardır (K.3).

Makedonya'da gökyüzü ile ilgili yapılan diğer uygulamalarda, yağmur duası sırasında, küçük bir kız çocuğu yapraklarla süslenir ve kız çocuğu kendi etrafında döndürülür. Bu dönüş ne kadar hızlı olursa o yağmurun da o kadar kısa zamanda yağacağına inanılır ve tören sonunda da kız çocuğuna hediye verilerek sevindirilir.

Gök gürelediği zaman, bulutların çarpıştığına, ellerinde ne varsa bırakılması gerektiğine, "bojerik" denilen gökkuşağının altından geçildiğinde de, erkeklerin kız, kızların erkek olacağına inanılmaktadır (K.2).

Makedonya'nın Trebişçe ve Viduşe köylerinde gök gürelediği zaman şahadet getirilmesi; ağaçların altına saklanılması gerektiğine inanılmaktadır. Gökkuşağı görüldüğünde ise, gökkuşağının dereden su içtiği, bunun akabinde de yağmur yağacağı düşüncesi vardır (K.5/ K.6).

Fırtına koptuğu ya da yıldırım düştüğü zaman, Allah'tan geldiğine; gökkuşağı görüldüğünde, onun altından geçenin dileklerinin kabul olacağına inanılmaktadır (K.3).

Makedonya'nın Zegor köyünde; yağmurun ardından çıkan gökkuşağı görüldüğü zaman, bereket duası okunur. Gökyüzünde siyah bulutlar görülürse; hava, yağmurlu olacaktır. Bulutlar hızlıca geçip giderse, başka yerde yağmur yağacaktır. Yağmur damlaları yerle temas ettiğinde, baloncuk şeklinde oluyorsa, yağmur yağmaya devam edeceğine inanılır (K.4).

Makedonya'da, gökkuşağı renklerinde bir böcek vardır ve yağmur yağa-

cağı zaman bahçelerde görülür. Bu böceğin görülmesi halinde, yağmurun mutlak yağacağına inanılmaktadır. Makedonya'nın Jirovnitsa köyünde nikâhsız bir çiftin çocuğu doğarsa, fırtına kopacağına ve bu doğumun köye felaket getireceğine inanılmaktadır (K.1).

İnsanoğlu var oluşundan beri arayış içerisinde olmuştur. Var olma nedeninden, yok olacağı ana; yani ölümüne kadar neden ve nasılları sorgulamış; sorgulayarak arayışlarına yön vermeye çalışmıştır. Bu arayışların neticesinde daha düzenli bir yaşam amacıyla, zamanı mevsimlere göre plânlamıştır. Bu plânlamaya esas olarak da bir takvime gereksinim duyduğu fikrine ulaşmıştır.

Geleneksel halk takvimi dediğimiz inancın özünde, Şubat ayında birer hafta aralıklarla önce havada, sonra suda ve en son toprakta oluştuğuna inanılan sıcaklık yükselişi olan "cemre" de vardır. (Türkçe Sözlük: 394) Anadolu'da olduğu gibi "cemre", Makedonya'nın Jirovnitsa köyünde de aynı adla anılmaktadır. Havalarda ısınmaya başlayınca, birinci cemre havaya, ikinci cemre suya ve üçüncü cemre de toprağa düştü denilmektedir (K.1).

Cemre, kışın 105. günü havaya, 112. günü suya, 119. günü de toprağa düşmektedir. Eskiden Jirovnitsa köyünde, gurbete gidecek insanlara "Yüz düz" dendiği, buna göre de Kasım ayından itibaren 100 günün dolduğu, gurbete çıkma vaktinin geldiği yerleşmiş bir gelektir (K.5/ K.6).

Gökyüzü ile ilgili diğer mevcut inanışlara göre, yıldızlar, insanların hayatlarını etkileyebilirler. İnsanı zengin edebilirler. Mallarını, hayvanlarını çoğaltabilirler. "Mutlu yıldız altında doğmak" bu demektir. Bazen de yıldızına göre insanı mutsuzluk takip eder.

Bazı Türk topluluklarının inanışlarına göre; insanların davranışları tek bir yıldızla göre ayarlanır. Bu yıldız herkes için kader belirleyicidir. Bu yıldız sekiz gün güneşe refakat eder. Kimine göre de

dünyanın dört kısmını sekiz günde dolaşır, dokuzuncu gün gökyüzünün bir yerinde durur. Onuncu gün yerin altında bulunur. Bu yıldızın yeraltında bulunduğu sırada, insan ölümünün bile uğursuzluk getireceğine inanılır. Bunun için o yıldızın gökyüzünde görünmediği dönemlerde tarla sürülmez, kuyu kazılmaz. Bu kader belirleyici yıldız batıda bulunduğu, tarla sürülecekse, batıdan doğuya doğru sürülür. Bu yıldız gökyüzünde görüldüğü zaman yola çıkılmaz. Çıkıldığı takdirde çıkan insanın bu yıldızla beraber batıp, kaybolacağına inanılır (Tacemen 1998: 609).

Türkler, hayvancılıkla ve çiftçilikle geçimlerini sağladıkları için, gök cisimlerinin zamana göre konumlarını iyi bilmektedirler. Türk topluluklarında Sabah Yıldızı'na (Venüs) Çoban Yıldızı, Solpan, Çolpan, Şolpan, Soypan denilmektedir. Akşam Yıldızı, Sabah Yıldızına benzetildiğinden, kimi yerde "Kervan Kıran", kimi yerde "Tul Katın Yıldızı" adıyla anılmaktadır (Tacemen 1998: 809).

Türk inancında, mevsimlerin nasıl olacağı ve değişimleri, yıldızların hareketine göre tayin edilmektedir. Yıldızların hareketine bakılarak havanın sıcak mı, soğuk mu olacağı yönünde tahmin yürütülmektedir. Kars'ta, Maraş'ta ve Sivas'ta ise, bir yıldızın kaydığını gören kimsenin öleceğine dair inanç hâlen yaşamaktadır (Kalafat 1995: 31).

Gagauzlarda da her insanın sosyal durumuna göre bir yıldız vardır. Kralların yıldızı büyük, fakirlerin yıldızı küçüktür. İnsan öldüğü zaman yıldız yere düşer. Gagauzlar kervan kıran yıldızına, araba dedikleri büyük ayı yıldız topluluğuna ve kuyruklu yıldız dikkat ederler. Onlara göre kuyruklu yıldız felaket habercisidir (Güngör vd. 2002: 117).

Makedonya'da "Zivetse" adı ile bilinen yıldızın kaydığı görüldüğü zaman kimseye söylenmemesi gerektiği, aksi takdirde söyleyen kişinin ömrünün azalacağı yönünde inanç vardır (K.2).

Makedonya'nın Zegor köyünde, yıldız kaydığı zaman dilek tutulur. Gökyüzünde yıldız çok fazla ise, ertesi gün havanın güzel olacağına, gökyüzü bulutlu olduğu zaman da yağmur yağacağına inanılır. Büyükayı: "Golema Meçka" ve Küçükayı: "Malen Meçka" görüldüğünde, ertesi gün havanın güzel olacağı düşünülür (K.4).

Türk inancında kutsal kabul edilen belirli günler vardır. Buna göre haftanın günleriyle ilgili iş yapma veya yapmama; ya da belirli işleri yapma-yapmama yasakları, en eski çağları çağrıştırmaktadır.

Makedonya'da haftanın günleri, ayları ve mevsimleri için Makedonca karşılıklar kullanılmaktadır:

Pazartesi: Ponedelnik, **Salı:** Vtor-nik, **Çarşamba:** Sreda, **Perşembe:** Çetvrtok, **Cuma:** Petok, **Cumartesi:** Sabota, **Pazar:** Nedela.

Aylar için de: **Ocak:** Yanuvari, **Şubat:** Februari, **Mart:** Mart, **Nisan:** April, **Mayıs:** May, **Haziran:** Yuni, **Temmuz:** Juli, **Ağustos:** August, **Eylül:** Septemvri, **Ekim:** Oktamvri, **Kasım:** Noemvri, **Aralık:** Dekemvri. Ayrıca aylara genel bir isim olan, "Mejnik" denmektedir. "Kutlama ayı" anlamına gelmektedir. Gerek baharda, gerek kışta yapılan törenler bittiği zaman, "Mejnik bitti" denilir. Şubat ayı için "Orta Kış" anlamına gelen "Stredzima" kelimesini kullanmaktadırlar. Halk dilinde de buna "Tanosevden" adı verilir. Bugün mutlaka sarma sarılır, kabak tathısı ve fasulyeli börek yapılır.

Mevsimler için: **İlkbahar:** Prolet, **Yaz:** Leto, **Sonbahar:** Esen, **Kış:** Zima denilmektedir (K.1).

Gagauzlar da Makedonya'da yaşayan Türkler gibi aylara isimler vermişlerdir. Gagauzlarda halk arasında on iki aya verilen isimler şöyledir:

Ocak: Büyük ay
Şubat: Küçük ay
Mart: Mart (Baba Mart)
Nisan: Çiçek ayı

Mayıs: Ederlez (Hidrellez), Mayıs

Haziran: Kiraz ayı (Ay Petri ayı)

Temmuz: Orak ayı

Ağustos: Harman ayı

Eylül: Sentaybri (Ceviz ayı)

Ekim: Kasım

Kasım:Canavar ayı (Kurt yortuları)

Aralık: Kıran (Kırım) ayı (Güngör,

Argunşah 2002: 116).

Kişisel kutlama günleri hariç, bazı günler toplumca benimsenerek, şenlik veya bayram olarak kutlanmaktadır. Bayramlarda insanlar birbirleriyle olan dargınlıklarını unutarak, kucaklaşmakta; saygı ve sevgi içerisinde bu gelenekleri devam ettirmektedirler. Bu şenlik veya bayram günlerinden bazıları milletlere özel günler iken; bazıları da birçok millet tarafından kutlanan uluslar arası günler haline gelmiştir. Kutlanan bayramlar, dini ve milli bir inanıştan, o toplumu ilgilendiren ortak bir hatıradan, geleneklerden, duygulardan ve tabiatından doğmaktadır.

Dini ve milli bayramların dışında halkın hayatından, tabiat olaylarından kaynaklanan topluma mal olmuş bayramlar da vardır. Bu bayramlar belli zamanlarda yapılan ayin ve törenlerden ibarettir. Kışın soğuktan, karından kurtuluş; yeşeren, can bulan tabiata duyulan sevginin yaşatıldığı bahar bayramları oldukça önemlidir. Her millet baharın gelmesiyle birlikte farklı adlarla anılan kutlamalar yapar.

Hıristiyanların Paskalya Bayramı, daha önceleri “kışın ölüp, ilkbaharda dirilen” tabiat için yapılan bir bayram iken; bu gelenek Hıristiyanlık inancıyla kaynaştırılmış ve bugün “İsa’nın ölüp, dirildiği gün” şeklinde dinî bir anlam kazanmıştır. İranlılarda “Mihrigân, Mihricân ve Nevrûz”, Türklerde “Hıdırnebi, Ergenekon Bayramı, Nevrûz ve Hidrellez” bu şekilde mahiyet kazanmış bayramlardandır (Çay 1997: 6).

Makedonya’da Nova Godina, yani yeni yıl kutlamaları ile birlikte yıl bo-

yunca devam eden çeşitli kutlamalar düzenlenir.

14 Mart, Bahar Bayramı olan “Lednik” kutlanmalarında; 13 Mart gecesi çocukların yastığının altına bir elma, bir ceviz, şeker ve kızılçık konur. Çocuk sabah uyandığında yıl boyunca sakın olması için ilk önce dışarıya bakıp kuş görmesi gerektiğine inanılır. Ceviz gibi hafif olmak için, havaya ceviz atılması, elma yanaklı olmak için elma atılması, şeker gibi tatlı olmak için şeker atılması ve kızılçık gibi güçlü olmak içinde kızılçık atılması şeklinde uygulamalar vardır.

Lednik’den bir gün önce küçük bir çocuk görevlendirilerek sabah erkenden eve onun girmesi sağlanır. Böylece o yılın sıkıntısız, dertsiz geçeceğine inanılır. O gün lahana sarması ve börek gibi yemekler yapılır (K.1).

21 Mart’ta, Bahar Bayramı olan “Nevruz” kutlanır. Anadolu’da olduğu gibi, Makedonya’da da, Nevruz kutlamalarında ateşler yakılır, yemekler yapılır, konu komşu bir araya gelip, pikniğe gidilir.

6 Nisan’da yine “Blagovets” adı verilen bir başka bahar bayramı kutlanır. Bu günde de çeşitli tatlılar yapılır.

Nisan ayında da bahar bayramı olan “Veligden”, diğer adı “Yumurta Bayramı” olan Paskalya Bayramı adıyla kutlanır. “Veli Çetvrtok” yani perşembe gününden itibaren başlanan kutlamalar, “Golemi Petok”: Büyük cuma, “Mirtva Sabota”: Ölü cumartesi, “Sirna Nedela”: Hızlı Pazar”a kadar devam eder. Bu günlerde yumurtalar renk renk boyanır ve konu komşuya dağıtılır. Veligden Hıristiyanlarca da kutlanan bir bayram olduğu için, Hıristiyan komşular tarafından getirilen yumurtaların yenilmesine özen gösterilir (K.1).

Bazı yörelerde 5, bazılarında, 6 Mayıs’ta “Gürgövden” adı verilen Hidrellez kutlamaları yapılmaktadır. Hidrellez, halk takviminde yazın başlangıç günüdür. Türklerdeki halk takvimine göre,

bir yıl iki ana bölüme ayrılmaktadır. Hidrellez gününden (6 Mayıs) 8 Kasım'a kadar süren devre 186 gün olup "Hızır Günleri" adıyla anılmaktadır. Bu dönem genellikle yaz mevsimine tekabül etmektedir. 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar süren ikinci devre kış devresi olup "Kasım Günleri" olarak adlandırılmakta ve 179 gün sürmektedir.

Hidrellez günü erkenden kalkılır, evler temizlenir. O yıl mutlu ve huzurlu geçsin diye salıncıklar kurulur, çocuklar güllerle yıkanır (Çay 1997: 19).

Hidrellez sabahı herkesi uykudan uyandırma zamanı, güneş doğmadan ulaşılabilecek mesafelere göre ayarlanır. Evlerinden ilk çıkanlar köy dışında birbirlerini beklerler. Toplanınca mutlaka bir akarsuya gidilir. Güneşin doğması beklenirken ateş yakılır. Güneş doğduğunda el, yüz ve ayaklar yıkanır. Bir yamaçtan bir diğer yamaca yedi kere geçilir. Ne kadar fazla geçilirse, o kadar şifalı olacağına inanılır. Sabahleyin yine şifa niyetine üzerine çiğ düşmüş otlarda yuvarlanılarak, elleri, kolları güçlü olsun, yüzünde yara çıkmamasın, gözleri ağrımamasın, saçları gür ve uzun olsun diye el, yüz, göz ve saça çiğ sürülür.

Makedonya'nın Jirovnitsa köyünde yaşayan Türkler Hidrellezde özellikle dağa çıkmaktadırlar. Arife gecesi "kukursi" denen ottan ilaç yapılmakta, dağdan odun toplanmakta ve kadınlar böreklerini, getirilen bu odunlarda pişirmektedirler (K.1).

Makedonya'nın başkenti olan Üsküp'te de, Hidrellez hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar tarafından bazı farklılıklarla kutlanmaktadır. Salı ve çarşamba günlerine "Üç Salı" ve "Üç Çarşamba" denmektedir. Makedonya'nın bazı bölgelerinde Müslüman ve Hıristiyan kadın ve kızları son salı ve son çarşamba, Hidrellez geleneği gereğince değirmene gider ve değirmen taşının üzerinde üç kez dönerler. Üsküp'te son salı ve çarşamba günlerinden başlayarak Hidrellez'e kadar, çok sayıda çocuklu ka-

dın, Vardar Irmağı ve Çayır Semtindeki Serava Çayı sularında ve yeşilliklerinde etkinlikler düzenler. Kadın ve kızlar her türlü kötülükten kurtulmak için ve yüzlerinin güneş gibi parlaması için akan suda el ve yüzlerini yıkarlar. Bütün bunlar, Hidrellez için bir çeşit hazırlık sayılmaktadır. Hidrellez günü sabahın erken saatlerinden başlayarak Müslümanlar birçok geleneği yerine getirmeye koyulurlar. Her şeyden önce herkesin banyo yapması gerekir. Ayrıca kadınlar kına yakıp, süslenirler (Eren 1984: 35).

Makedonya'nın Trebişçe ve Viduše köylerinde, Hidrellezde gökyüzünün açılıp kapandığına ve bütün dileklerin kabul olacağına inanılır (K.5/ K.6).

Sadece Hıristiyanlara ait bir bahar bayramı olan "Sruvitsa"da, sadece erkekler, çeşitli kıyafetler giyerek, kapı kapı dolaşır, evlerden erzak toplurlar, daha sonra bunları aralarında paylaşırlar (K.4).

Makedonya'nın Jirovnitsa köyündeki Türkler arasında, baharın bitişinde, sonbahara girerken "Varvara" adı verilen ve bu günde mutlaka fasulyeli börek yapılan bir bayram kutlaması daha vardır (K.1).

Makedonya'da olduğu gibi, Bulgaristan'ın Kırcalı bölgesinin hemen hemen her yerinde kutlanan Hidrellez, 6 Mayıs'a isabet etmektedir. Bulgaristan'da yaşayan Türklerin inancına göre, Hidrellez günü, Yüce Allah kara kışı kovduğu için herşey canlanmakta ve yeşermektedir.

Mevsim törenleri tabiat törenleri olduğu için, bu törenler, Türk'ün yaşama tarzına göre ayarlanmışlardır. Çiftçilikle, hayvancılıkla ilgili pek çok âdet, çift sürme, ekme vb. bu takvime göre düzenlenmiştir. Mevsim törenlerine: Arap yarımadasında, Anadolu'da, Kafkaslarda, Ortaasya'da, Sibirya'da, Urallarda ve Kuzey Karadeniz Havzasındaki Türklerin geleneklerinde rastlanmaktadır. Mevsim törenleri Türk inancına dayanmaktadır. Mevsim törenleri, Türk saha-

sında tekrarlandıkları için bunlara Türklerin milli törenleri de denilebilir. Ancak mevsim törenlerinden canlı kalanlar çok değildir. Örneğin, Bulgaristan'da yaşayan Türklerin kış törenleri hakkında bilgiler çok azdır. Yalnızca, kış törenleri boyunca, bir hafta bir işe el sürülmediği; ancak o günlerde yapılanlardan hatırdadır bir uygulamanın kalmadığı görülmektedir.

Bu törenlerden birincisine, "İlkyaz, Gündönümü ve Yılbaşı Töreni" denmektedir. İkincisine, "Hıdrellez". Üçüncüsüne de, "Sayacı, Sayıcı ve Camalı" diye isim verildiğinden "Güz Töreni" denilmektedir. Bu törenle ilgili, Bulgaristan'ın Kırçali Bölgesindeki Tokatçık yöresinin birkaç kilometre güneyinde kalan köylerde "Camalı", kuzeyinde kalanlarında ise "Sayacı" ismi verilmektedir. Kış kutlama töreni ise, değişik yörelerde "Kurt günleri", "Kurt düğünleri", "Kurt bayramı" gibi isimlerle kutlanmaktadır.

İlkyaz, "Gündönümü" ile başlar. Bulgaristan'da yaşayan Türklerce ve bütün Türklerce, geçmişte Yılbaşı Bayramı olarak kutlanılan "İlkyaz" bugün de kutlanmaktadır. Bayram "Gündönümü" 9 Mart'ta olur. Havalarda ne çok sıcak, ne çok soğuktur. Havalarda bu durumdan dolayı çoban, hayvanları dokuz kere dışarı çıkarır, içeriye sokar. "Mart Dokuzu" adı bununla ilgili olmalıdır.

"İlkyaz Gündönümü Yılbaşı" kutlamaları birkaç gün sürmektedir. Bu günlerde kadınlar evde çamaşır yıkamazlar, bir şey dikmezler. Bayram süresince erkekler de hiç bir işe el sürmezler. Ölülerin ruhlarına değsin diye yağ kokutulur. Yağda kurban eti ve çörek kızartılır. Bütün Türk Dünyası'nda olduğu gibi, tahıl lapası olan "göçe aş" kaynatılır.

Yılbaşı töreni Kuzeydoğu Bulgaristan'ının Dobruca ve Deliorman bölgelerinde: "Kızıl", "Kırmızı", "Köfür", "Köfrü"; Güney batı Rodoplarda ve Pirin dağının güneyinde "Nervus", "Nervus Sultan"; Güneydoğu Rodoplarda ise: "Paskalya",

"Mart Dokuzu", "Yumurta Günü" ve "Hateş Gicesi" diye bilinmektedir.

Renklerin tabiatın bazı oluşumlarını simgeleyen yan anlamları, mevsim törenlerinde birçok hareketleri izah edecek niteliktedir. "İlkyaz Gündönümü Yılbaşı" kutlamalarında; beyaz ve kırmızı renkte ipleri birbirine bağlayıp, püsküllü veya püskülsüz, çocukların parmaklarına, bileklerine, hayvanların boynuzlarına ya da boyunlarına takıldığında, o yaz bolluk ve bereketin geleceğine inanılır (Tacemen 1998: 545).

Kırçali bölgesinde Güz töreni de hasadın toplanıp, işlenmesinden sonra düzenlenir. Tören "Camalı", "Sayacı", "Şeytan Oyunu" ve "Yedi kızlaraşı" adları ile bilinmektedir. Bu törenler Ekim ayının sonlarına, Kasım ayının başlarına doğru gerçekleştirilmektedir. Camalı veya Sayacı başı, bir gün öncesinden törenin esas hatlarını belirler. Törene katılacakları belirler. Törenin birinci kısmı Camalı veya Sayacı alaylarıyla sabah olunca ya kadar devam edecektir. İkinci kısmı, ikindi üzeri köy harmanında bolluk, bereket dilek törenlerinin yapılmasıyla devam etmektedir. Son kısım ise, alaya katılanların birbirlerine geceleyin ziyafet vermeleriyle son bulmaktadır.

Kırçali'nin Tokatçık yöresinde, Kış Töreni genelde, "Kurt Günleri" olarak bilinmektedir. Kurt Günleri, kışın en soğuk günlerine (Şubat ayına) isabet eder. Bu günlerde de diğer bayramlarda olduğu gibi, dikiş dikilmez, hamur açılmaz. Erkekler de hiç bir iş yapmazlar. Bu günlerde kurt anılmaz. Anılırsa da iyiliği anmak içindir. Kurdun her şeyi duyduğu, bildiği düşünülür. Ormanda hayvan kaldığında kurdun onu yememesi için hocaya ip okutulur. Hoca ipi okuyarak yedi tane düğüm atar. Böylece kurdun ağzının yedi kere bağlanmış olacağına inanılır. Hayvan geri döndüğünde veya yedi gün geçtikten sonra, ip çözülür (Tacemen 1998: 498).

Dobruca bölgesinde tarlaların ekilmesi işlemi, Kasım'ın 110. günü (26 Şu-

bat) yapılmaktadır. O gün gruplar halinde bir tarlaya gidilir. Ekim yapılmadan önce bir takım törenler yapılır. Arabaları çeken hayvanlar süslenir. Tarlaya şarkı söyleyerek girilir. Önceden kararlaştırılan yere gelince, köyün ileri gelenlerinden biri sembolik olarak sabanla yere küçük bir çukur açar ve bir kaç avuç buğday serpererek, mahsulün bereketli olmasını diler. Bu millî gelenek Anadolu'da da yaşamaktadır. Tunceli'de, ilkbaharda çift sürüleceği gün "niyaz" dağıtılır. Niyaz, Tunceli'de yağla yoğrularak pişirilen ekmeğe denilmektedir. Niyazın hamurundan bir parça, koşulan hayvanların alınlarına ve boynuzlarına sürülür. Bu hamurdan "göme" adı verilen ve iki saç arasında veya kızgın fırın tuğlaları üzerinde pişirilen bir çörek yapılmaktadır. Bu çörek Anadolu'nun diğer bölgelelerinde "kömeç, gümeç, gömeç, kömpe" adları ile bilinmektedir. Genellikle perşembe ve cuma günleri tören günü olarak seçilmektedir (Çay 1997: 19).

Gagauzlar da, 13-14 Ocak tarihlerini yılbaşı kabul ederek, yılı, yaz ve kış olmak üzere ikiye bölmektedirler. Kış mevsimi, bugünkü takvime göre 26 Ekim, yaz mevsimi ise, 6 Mayıs'ta başlamaktadır. İlkbahar mevsimi Martta başladığı için, Gagauzlar 1-9 Mart tarihleri arasında çalışmaz, bu tarihlerde çalışıldığı takdirde uğursuzluk olacağına inanırlar. Martta, "âdet" ekmeği ve yemeği yapıp, "*Saban İzi Bayramı*" adını verdikleri kutlama töreni düzenlenir. 11 Mart "*Totur Günü*"nde "koşu" yani at yarışları yapılır; hatta genç kızlar saçlarının uzun olması için atların nal izleminde biriken suyla saçlarını ıslatırlar.

Gagauzlar'da 1 Mayıs'ta da genç kızların:

"Ver Allah'ım yağmur,
Tarlalara çamur,
Teknelere hamur
Fırınlara kolaç,

Segenlere somun." tekerlemesini söyleyerek kutladıkları "*Pipuruda Bayramları*" da vardır.

Halk Takvimi ile ilgili kavramların ve halkın zaman anlayışının önemli bir kısmını yıl, ay ve günler oluşturmaktadır. Makedonya Türklerinde çeşitli pratiklerin belirli günlere bağlı olarak uygulandığı görülmektedir.

Makedonya'nın Vrapçişte köyünde, başsağlığına, sadece Cumartesi, Pazar ve Salı günleri gidilmektedir.

Bir kimsenin kız çocuğu olması halinde, tekrar kız çocuğu olmasın, oğlan çocuğu olsun diye, bebek görmeye Çarşamba günleri gidilmektedir.

Ayrıca Salı günü çamaşır yıkamanın uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır (K.3).

Makedonya'nın İştîp şehrinde yaşayan Türkler, kız istemeye veya söz kesmeye Pazar veya Cuma akşamları gitmektedirler. Düğünler de, Perşembe veya Cuma günü başlar. Kızın çeyizi Pazartesi ya da Perşembe günü götürülür. "Salı sallanı" diyerek hiç bir işe başlanmaz. Çarşamba gününün uğursuz olduğu inancından dolayı da, Çarşamba günleri çamaşır yıkanmaz (K.4).

Makedonya'nın Trebişçe ve Viduşe köylerinde Pazartesi, Perşembe ve Cuma günleri oğlan çocuğunun ya doğumuna ya da sünnet tebriğine gidilir. Salı, Çarşamba ve Cumartesi başsağlığına gidilir. Pazartesi ve Çarşamba kız çocuğunun doğumuna gidilmektedir (K.5).

Makedonya'nın Jitinonik-Debre Türklerinde damat tıraşı Perşembe günü yapılır (Kalafat 1995: 38).

Bulgaristan'ın, Kırçali Sancağı İsmailler ilçesi Maşklı ve Adaköy köylerinde, Anadolu'da da Kayseri'nin Yahyalı ilçesi Çağlayan köyünde, Cumartesi ve Çarşamba günü saç taranmaz, tarayanın başının ağrıyacağına inanılır. Bulgaristan'ın Varna sancağı, Emirköy, Gani mahallesi ve Kuştepe köylerinde, Anadolu'da Kayseri ilinin Yahyalı ilçesi Çağlayan köyünde, Salı günü iş yapılmaz. Yine Bulgaristan'ın, Kırçali sancağı Tokatçık ilçesi, Tokatçık köyü ve yöresinde, Anadolu'da da, Kayseri ilinde Çarşamba

günü çeyiz sandığı açılmaz, açılırsa bile, üstüne, bereketi gitmesin diye bir anah-tar konmaktadır (Tacemen 1998: 491).

Bir milletin teşekkülünde dil, din, tarih kadar, sürdürmekte oldukları gele-neklerin de önemi vardır. Gelenekler sa-yesinde milletler ayakta durmayı başarmıştır. İnsan; doğduğu günü, baharın ve yazın başlangıcını, ülkesinin kuruluşu-nu ya da kurtuluşunu, milletçe kazanı-lan bir zafer gününü ve daha birçok se-bebe dayandırdığı gün ve hatta geceyi sevdikleriyle, diğer insanlarla birlikte geçirmek ister.

Gerek Anadolu'da, gerekse Balkan-larda yaşayan Türkler arasında gökyüzü ile ilgili inanışları ve halk takvimi anla-yışı hakkındaki çalışmamızda yer alan çeşitli anma ve kutlama günlerindeki uygulamalar günümüz insanının inanış-ları ve hayat görüşleriyle ters düşmekte ise de, yüzyıllardan beri süre gelen ve milletimizi diğer milletlerden ayırt etme özelliği taşıyan gelenek ve göreneklerin güzelliği uygulamışlarındaki inançlar-dan hayat bulmaktadır. Bunların günün şartlarına uyarlanmak istenmesi gele-nek ve göreneklerin benimsenmemesi sonucunu doğurur ki, bu milletleri mil-let yapan özelliklerin kabul edilmemesi anlamını taşır.

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak kişi 1:

Adı ve Soyadı: Hamide KORALP
Doğum yeri: Makedonya'nın Jirovnitsa köyü
Doğum Yılı: 1939
Medeni Durumu: Evli ve 4çocuk sahibi.
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu.
İkamet Adresi: Manisa
Göç ettiği tarih: 1955

Kaynak kişi 2:

Adı ve Soyadı: Hamdiye MUTLU
Doğum yeri: Makedonya'nın Debre ili
Doğum Yılı: 1942
Medeni Durumu: Evli ve 6 çocuk sahibi.
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu.
İkamet Adresi: Manisa
Göç ettiği tarih: 1955

Kaynak kişi 3:

Adı ve Soyadı: Hamdiye REŞİTİ
Doğum yeri: Makedonya Gostivar
Doğum yılı: 1932
Medeni Durumu: Evli ve 6 çocuk sahibi.

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu.
İkamet Adresi: Gostivar Vrapçište köyü
Göç ettiği tarih: 1955

Kaynak kişi 4:

Adı ve Soyadı: Zeynep MİRAZLI
Doğum yeri: Makedonya İştıp
Doğum Yılı: 1945
Medeni Durumu: Evli ve 2 çocuk sahibi.
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu.
İkamet Adresi: İzmir
Göç ettiği tarih: 1954

Kaynak kişi 5:

Adı ve Soyadı: Münire DEŞAT
Doğum yeri: Makedonya'nın Trebişçe köyü
Doğum Yılı: 1941
Medeni Durumu: Evli ve 4 çocuk sahibi.
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu.
İkamet Adresi: Manisa
Göç ettiği tarih: 1950

Kaynak kişi 6:

Adı ve Soyadı: Fatma DEŞAT
Doğum yeri: Makedonya'nın Viduşe köyü
Doğum yılı: 1927
Medeni Durumu: Evli ve 5 çocuk sahibi.
Eğitim Durumu: Okuma-yazma bilmiyor.
İkamet Adresi: Manisa
Göç ettiği tarih: 1950
Derleme yeri: Manisa

KAYNAKÇA

ÇAY, M. Abdulhalûk, **Hıdırellez: Kültür-Ba-har Bayramı**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.

EREN, İsmail, "Üsküp'te Hıdırellez Âdetleri ve Kiril Harfleriyle Yayınlanmış Üsküp Manileri", **Halk Kültürü Derleme, Araştırma**: 1984/ 3, s. 35
GÜNGÖR, Harun, M. ARGUNŞAH, **Gagauz Türkleri**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,, 2002.

KALAFAT, Yaşar, **Makedonya Türkleri Arasında Yaşayan Halk İnançları**. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1994.

KALAFAT, Yaşar, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yayını: 112, 1995.

SOYYANMAZ, İ. Hakkı, "Ay İle İlgili İnanış-lar", **Türk Folklor Araştırmaları**, cilt: XIV., sayı: 274, Mayıs 1972, s. 6300.

TACEMEN, Ahmet, **Halk Bilimi Verileri Zemininde Türk Kimliği**. Niğde: Niğde Üniver-sitesi Yayınları, 1998.

TANER, Nuri, "Halk Kültüründe Ay I", **Türk Folkloru**, Sayı: 30, Ocak, 1982, s. 11-12.

TANER, Nuri, "Halk Kültüründe Ay II", **Türk Folkloru**, Sayı: 31, Şubat, 1982, s. 20.

TÜRKMEN, Fikret, **Türk Halk Hikâyelerinde Gökyüzü İle İlgili Alegoriler**. Ankara: **I. Uluslara-rası Türk Folklor Semineri Bildirileri**, 1974, s. 159-165.

Türkçe Sözlük (1998). TDK yay.